УДК 340.12+342.4(477) doi: https://doi.org/10.33270/02222402.27

Михеєнко Ю. М. – аспірант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0466-9428

Участь Конституційного Суду України в новелізації Конституції (спроба філософського підходу)

Актуальність. *Конституційна реальність безпосередньо впливає на гарантування та забезпечення прав і свобод особи, функціонування держави й суспільства. Її зміна в позаконституційний спосіб (вихід органу державної влади за межі конституційно визначених повноважень, застосування неконституційного закону або застосування закону таким чином, що не відповідає Конституції України), свідчить про наявність проблеми, яка потребує розв'язання, зокрема засобами конституційної юрисдикції. Конституційний Суд України за своїм конституційним статусом є органом, який покликаний попереджати, застерігати й розв'язувати відповідні проблеми, у процесі та за наслідком чого, як правило, з'ясовується та формулюється зміст відповідного конституційного регулювання, норм-принципів, «духу» Основного Закону України, завдяки чому відбувається їх новелізація. Водночас цей орган, творячи право, має діяти в межах конституційно визначених повноважень, аби, відповідно, не стати суб'єктом внесення конституційних змін у неконституційний спосіб, перебираючи на себе роль законодавчої або установчої влади. Крім того, щоб бути сприйнятою суспільством, легітимізованою, новелізація Конституційним Судом України Конституції України має бути не лише юридично обґрунтованою, але й докладно поясненою, оскільки й найкращі рішення будь-якого органу влади, за умови їх нерозуміння та несприйняття суспільством, можуть перетворитися на фікцію або навіть стати причиною конституційного конфлікту.* ***Метою*** *статті є комплексне дослідження участі Конституційного Суду України в новелізації Конституції України.* ***Методологія.*** *У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема герменевтичний, формально-логічний, системно-функціональний.* ***Наукова новизна.*** *У статті досліджено питання участі Конституційного Суду України в новелізації Конституції України, окреслено межі, за які він не може виходити, та визначено запобіжники від перебрання ним повноважень.* ***Результати дослідження.*** *Схарактеризовано форми участі Конституційного Суду в новелізації Основного Закону України, наведено окремі приклади новелізації та відповідні наслідки. Застережено від небезпеки перетворення Конституційного Суду з органу конституційної юрисдикції на такий, що перебирає на себе роль законодавчої або установчої влади; названо можливі запобіжники від узурпації права органом конституційної юрисдикції; наголошено на важливості юридичного обґрунтування та, за необхідності, пояснення здійсненої Судом новелізації Основного Закону України з метою їх легітимації суспільством і легітимізації іншими органами публічної влади.* ***Практична значущість.*** *Сформульовані в статті зауваги щодо небезпеки перетворення Конституційного Суду України з «охоронця» Основного Закону України на орган з необмеженою владою творити право, заступивши законодавчу й установчу владу, або створення в суспільстві такого негативного уявлення про орган конституційної юрисдикції, спрямовані на зміну, удосконалення юридичної практики Суду. Надано пропозиції щодо необхідності обґрунтування та пояснення фактів новелізації Судом конституційних приписів і норм-принципів.*

Ключові слова: новелізація; конституційна юрисдикція; конституційна реальність; конституційна культура; легалізація; легітимізація; прерогативні повноваження; конституційний контроль.

Вступ

Новелізація Конституції України – оновлення її повністю чи частково (від лат. novus – новий; небувалий; novellus – новітній) – є її іманентною властивістю як живого, діючого організму, Основного Закону України, що є головним джерелом національної правової системи, підґрунтям поточного законодавства [1], з верховенством і безпосередньою дією в правозастосуванні конституційних приписів, норм-принципів.

Процес новелізації Конституції України триває постійно від моменту її ухвалення. Шляхи, форми, суб'єкти, наслідки новелізації Основного Закону України є різними, як і ставлення суспільства, зокрема й професійне (правників) до відповідних новел, їх сприйняття, прийняття, та, відповідно, подальше застосування.

Особливого значення в процесі новелізації Основного Закону України набуває Конституційний Суд України, який забезпечує верховенство Конституції України, розв'язує питання щодо відповідності їй законів України та в передбачених нею випадках інших актів, здійснює її офіційне тлумачення, а також інші повноваження відповідно до Конституції України (ч. 1 ст. 147 Конституції України, ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України»); є «охоронцем» Основного Закону України.

Метою статті є комплексне дослідження участі Конституційного Суду України в новелізації Конституції України.

© Михеєнко Ю. М., 2022

Матеріали та методи

Стан наукового опрацювання проблеми.

Питання конституційного статусу Суду, зокрема як творця права, як учасника процесу внесення змін до Основного Закону України, що шляхом надання офіційного тлумачення конституційних норм, формулювання юридичних позицій щодо них в контексті розгляду справ конституційного провадження, у той чи інший спосіб формує конституційну реальність, у різних аспектах досліджували такі науковці, як Ю. Г. Барабаш, С. П. Головатий, М. В. Костицький, В. В. Лемак, В. Ф. Опришко, С. В. Різник, М. В. Савчин, І. Д. Сліденко, В. М. Шаповал, С. В. Шевчук, Ю. С. Шемшученко, Л. П. Юзьков та інші.

У процесі підготовки статті з метою забезпечення цілісності дослідження застосовано сукупність методологічних інструментів, зокрема герменевтичний, формально-логічний, системно-функціональний.

Результати й обговорення

За результатами здійсненого аналізу конституційного статусу та вивчення рішень Конституційного Суду України стало можливим виокремити такі форми його участі в процесі новелізації Основного Закону України як суб'єкта новелізації, що відбувається за наслідком здійснення конституційних повноважень щодо судового конституційного контролю, офіційного тлумачення Конституції України; як безпосереднього обов'язкового учасника внесення змін до Конституції України відповідно до розділу XIII Основного Закону України, та, властиво, як правозастосовного органа державної влади, чиї повноваження визначені виключно Конституцією України, а рішення є обов'язковими, остаточними та не можуть бути оскаржені (ст. 151-2 Конституції України).

Доволі часто, споглядаючи діяльність Суду під час розгляду ним справ конституційного провадження, можемо зауважити одночасно принаймні дві форми його участі в процесі новелізації в тій самій справі: у разі ухвалення рішення за результатами розгляду справи по суті (яскравими прикладами чого є офіційне тлумачення Конституції України, конформне тлумачення) та під час визначення меж власних конституційних повноважень у процесі розгляду справи.

Отже, реалізуючи свої конституційні повноваження, цей орган державної влади є суб'єктом новелізації Основного Закону України: дає офіційне тлумачення Конституції України; з'ясовує зміст конституційних приписів, принципів, цінностей у контексті розгляду справ конституційного провадження, викладає відповідні юридичні позиції в рішеннях і висновках, які є обов'язковими, остаточними та не можуть бути оскаржені. Таким чином, Суд привносить у конституційну реальність нові поняття, розкриває змісти, подекуди створюючи фактично нове конституційне регулювання. Він сам творить право [2, с. 94].

Слід зауважити, що зазначене стосується усіх справ конституційного провадження, включно зі справами за конституційними зверненнями Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроєкту про внесення змін до Конституції України вимогам її статей 157 і 158. Так, наприклад, саме в таких висновках Суд сформулював важливі юридичні позиції в різних сферах конституційного регулювання, починаючи від засадничих принципів верховенства права, поділу державної влади (Висновок Суду від 16 грудня 2019 року № 7-в/2019 [3]) до питань, що мають бути враховані під час внесення змін до Конституції України (висновки від 23 листопада 2018 року № 4-в/2018 [4] та від 24 грудня 2019 року № 9-в/2019 [5]).

Щодо участі Конституційного Суду України в новелізації Основного Закону України як правозастосовця, ключовим є те, що повноваження Конституційного Суду визначаються виключно Конституцією України, що було підтверджено його Рішенням від 26 червня 2008 року № 13-рп/2008 у справі про повноваження Конституційного Суду України [6]. Розділ XII «Конституційний Суд України» Конституції України не містить переліку усіх повноважень Суду. Деякі з них прямо випливають зі змісту приписів інших розділів Основного Закону України, як-от вже згадане повноваження Суду надавати за ст. 159 Конституції України висновок щодо відповідності законопроєкту про внесення змін до Конституції України вимогам її ст. 157 і 158. Водночас, як і будь-який орган публічної влади, відповідно до ст. 19 Основного Закону України, КСУ зобов'язаний діяти лише на підставі, у межах повноважень і в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З огляду на вище викладене, доволі неоднозначне формулювання припису ч. 1 ст. 147 Конституції України в редакції Закону України від 2 червня 2016 року № 1401 про те, що Конституційний Суд України здійснює «також інші повноваження відповідно до цієї Конституції» в контексті ч. 2 ст. 19 Основного Закону України, а також відсутність будь-яких інших конституційних норм, які б надавали можливість урегулювання повноважень КСУ на законодавчому рівні, знімає питання щодо можливості їх формального розширення в будь-який інший спосіб (зокрема й органом конституційної юрисдикції), крім безпосередньо внесення змін до Конституції України. Отже, враховуючи конституційний статус Суду, юридичну силу його рішень, можна стверджувати, що, реалізуючи свою компетенцію щодо розгляду справ конституційного провадження, Суд іманентно щоразу визначає межі своїх

конституційних повноважень і в межах конституційних приписів формує їх зміст.

Цікавим у цьому аспекті є питання встановлення наявності в КСУ повноваження здійснювати конституційний контроль щодо внесення змін до Конституції України після набрання ними чинності.

Концептуально зазначене питання було вирішене Судом у його Рішенні від 26 червня 2008 року № 13-рп/2008, де зазначено, що Конституція України (ст. 150) не містить застережень щодо можливості здійснення Конституційним Судом України наступного конституційного контролю закону про внесення змін до Конституції України після його прийняття Верховною Радою України (як це встановлено п. 30 ч. 1 ст. 106 Конституції України щодо обмеження права Президента України накладати вето на такі закони). Згідно з ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Тому Конституційний Суд України вважає, що саме він повинен здійснювати наступний конституційний контроль і щодо закону про внесення змін до Конституції України після набрання ним чинності, оскільки відсутність судового контролю за процедурою його розгляду та ухвалення, визначеною у розділі XIII цієї Конституції, може мати наслідком обмеження чи скасування прав і свобод людини і громадянина, ліквідацію незалежності чи порушення територіальної цілісності України або зміну конституційного ладу в спосіб, що не передбачений Основним Законом України [6].

Зазначене повноваження Суду було заперечене Верховною Радою України 2014 року, коли парламент, можна вважати, усупереч Рішенню Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 про визнання неконституційним Закону України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України» у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття, відновив дію окремих положень Конституції України зі змінами, внесеними цим Законом, зазначивши, що ст. 147–153 Конституції України не надають Конституційному Суду України повноважень перевіряти на конституційність окремі частини чи положення Конституції України, а так само вносити зміни до Основного Закону України. Причому парламент наголосив на наявному в нього виключному повноваженні вносити зміни до Конституції України як елементу установчої влади [7; 8].

Надалі, 2016 року, під час внесення змін до Конституції України, що стосуються унормування питань щодо статусу і повноважень Суду, порядку організації та його діяльності, парламент не акцентував на питанні наявності в нього повноваження здійснювати наступний конституційний контроль закону про внесення змін до Конституції України після його прийняття Верховною Радою України (як це встановлено п. 30 ч. 1 ст. 106 Конституції України стосовно обмеження права Президента України застосовувати право вето щодо таких законів, про що вже зазначалося).

Слід зауважити, що відновлення Верховною Радою України дії окремих положень Конституції України очевидно відбулося не в спосіб, визначений Основним Законом України; було актом використання нею прерогативних повноважень, які, як зазначає Олександр Водянніков, існують поза законом, виникають на підставі конституційного обов'язку збереження держави й організованого суспільства, та які слід аналізувати крізь призму моделі *ex post facto* легітимації; використання таких прерогативних повноважень може бути переглянуто, оскаржено, скасовано після відновлення нормальних умов [9]. Оскільки такі дії Верховної Ради України були позитивно сприйняті суспільством, надалі не були оскаржені, а Конституція України наразі діє у відновленій редакції з наступними змінами, можна стверджувати, що відбулася їх легітимізація суспільством і легалізація через «мовчазну згоду» та правозастосування органами публічної влади.

Винятком із наведеного, як виявилося понад вісім років згодом, є позиція Конституційного Суду України у частині щодо його повноважності здійснювати конституційний контроль змін до Конституції України після набрання ними чинності. Розглядаючи справу за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)», Суд у доволі контроверсійних, на наш погляд, положеннях мотивувальної частини Рішення від 1 листопада 2022 року № 2-р/2022 [10] фактично підтвердив виснувану ще в Рішенні Конституційного Суду України від 26 червня 2008 року № 13-рп/2008 наявність повноважень здійснювати конституційний контроль змін до Конституції України після набрання ними чинності [6]. Необхідність й уповноваженість (управненість) знову розв'язати це питання Суд «підпер» наданим на його запит резюме amicus curiae Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія), за змістом якого саме Конституційний Суд України має визначити, чи дозволяє йому українська конституційна система здійснювати вказаний конституційний контроль [11].

Описана ситуація, на нашу думку, унаочнює наявність латентного конституційного конфлікту між парламентом та Конституційним Судом України щодо зазначеного питання. Залежно від подальших рішень і дій парламенту, політичних еліт, а рівно й подальшої практики органу конституційної юрисдикції, Рішення Суду від 1 листопада 2022 року № 2-р/2022 може або стати

крапкою в цьому питанні, або ж черговою й тимчасовою конституційною новелою.

Прикметно, що Ігор Сліденко зазначав, що зрештою будь-який орган конституційного контролю може зробити з конституцією будь-що, проте самостійно цими преференціями він скористатися не може, оскільки може бути лише інструментом у руках парламенту, глави держави чи уряду – саме в цьому його найбільша слабкість й основні засоби запобігання загрозам [12, с. 488].

Визначивши повноваження здійснювати конституційний контроль змін до Конституції України після набрання ними чинності, й тим самим, допускаємо, фактично спростувавши підставу відновлення парламентом у 2014 році дії окремих положень Конституції України зі змінами, внесеними, зокрема, Законом від 8 грудня 2004 року № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України», Суд, однак, погодився з результатом – тим, що було цією підставою обґрунтовано, а саме – відновленою редакцією Основного Закону України. На нашу думку, відсутність будь-яких пояснень Суду з цього приводу «підвішує» питання щодо згаданого конституційного конфлікту.

Вважаємо закономірним, коли йдеться про з'ясування уповноваженості Суду вирішувати те чи інше питання, необхідність визначення межі, за якою Конституційний Суд України з «охоронця» Конституції України, органу, який здійснює новелізацію Основного Закону України в силу свого конституційного статусу, та лишається «в межах повноважень…, що передбачені Конституцією», може перетворитися на такий, що «перебирає» на себе роль законодавчої або установчої влади, втрачаючи, тим самим, власну незалежність, довіру учасників конституційного провадження, суспільства загалом. Так, суддя КСУ І. Сліденко застерігав, що «в досвідчених руках конституційний контроль може бути страшною зброєю. Узурпація права нічим не краща за узурпацію влади, а по суті це одне і те саме» [12, с. 489].

Водночас слід зауважити, що Конституційний Суд України є єдиним органом державної влади, чиї рішення з питань, пов'язаних зі здійсненням ним конституційного провадження, і питань, пов'язаних із забезпеченням належної організації діяльності Конституційного Суду України, реалізацією конституційно-правових гарантій незалежності і недоторканності суддів Суду, не можуть бути оскаржені (Рішення Суду від 2 грудня 2019 року № 11-р/2019) [13].

Як убачається, запобіжниками від узурпації права органом конституційної юрисдикції, про яку йшлося вище, мають слугувати воля народу – первинної установчої влади, єдиного джерела влади в Україні; самообмеження Суду, який зобов'язаний утриматись від розгляду справ з питань, які не належать до його повноважень, ставлять Суд у позицію «судді у власній справі» тощо; суддівський активізм у межах розгляду справ конституційного провадження, який у цьому контексті спонукає «переглянути» прийняті Судом раніше контроверсійні рішення, сформульовані юридичні позиції (важливо акцентувати, що Суд є суб'єктом так званої «зв'язаної ініціативи», тобто не може самостійно ініціювати розгляд справи з питання конституційного провадження); активна позиція (за потреби) Верховної Ради України, до виключних повноважень якої належить внесення змін до Основного Закону України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції України (п. 1 ч. 1 ст. 85). В останньому випадку, щоправда, необхідним є позитивний висновок Конституційного Суду України щодо відповідного законопроєкту (хіба що, як це вже відбувалося під час конституційної кризи 2014 року, парламент вдався б до політичного, а не правового розв'язання питання).

Зауважимо, що в окремих випадках Верховна Рада України так чи інакше реагує на новелізацію змісту конституційних норм Конституційним Судом України, заперечуючи їх або підтверджуючи шляхом внесення відповідних змін до Основного Закону України чи «кваліфікованого мовчання». Щодо конституційного контролю закону про внесення змін до Конституції України після набрання ним чинності, з'ясувати ставлення Верховної Ради України до такої новелізації досить складно. З одного боку, відбулося відновлення Верховною Радою України попередньої редакції Конституції України після Революції Гідності, тим самим – «обнуління» відповідного рішення Конституційного Суду України, з іншого – відсутність змін Конституції України щодо неналежності до повноважень Суду відповідного конституційного контролю або підтвердження його правомірності шляхом закріплення текстуально в Основному Законі України.

Ще однією формою участі Конституційного Суду України в процесі новелізації Основного Закону України за змістом ст. 159 Конституції України, як зазначалося, є надання ним висновку щодо відповідності законопроєкту про внесення змін до Основного Закону України вимогам ст. 157 і 158 Конституції України – попередній (у Рішенні Суду від 1 листопада 2022 року № 2-р/2022 названий як передувальний) *(a priori)* [10] конституційний контроль законопроєкту про внесення змін до Основного Закону України.

Так, за ст. 157 Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (ч. 1); Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2).

Здійснюючи перевірку законопроєкту щодо наявності в ньому положень, що передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини й громадянина або спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (ч. 1 ст. 157 Конституції України), Конституційний Суд України оцінює кожне його положення. Досліджуючи відповідність законопроєкту вимогам ч. 2 ст. 157 Основного Закону України, Суд фактично констатує чи введено воєнний, надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях «на момент надання висновку» Суду. Після збройної агресії РФ проти України з початку 2014 року, анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, окупації частини Донецької та Луганської областей до наведеної констатації додалося ствердження того, що на момент надання Судом висновку рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану за процедурою, визначеною Конституцією України, не прийнято, тому правових підстав, які унеможливлюють внесення змін до Конституції України, немає, а відповідний законопроєкт відповідає вимогам ч. 2 ст. 157 Конституції України (див., наприклад, Висновок від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 [14]).

Деякі судді Конституційного Суду України неодноразово виявляли незгоду з таким тлумаченням цього конституційного припису в умовах фактичної збройної агресії проти України. Так, Станіслав Шевчук, ґрунтовно дослідивши фактичний правовий режим України того періоду (до введення воєнного стану), відповідне правове регулювання, зазначав, що положення ч. 2 ст. 157 Основного Закону України не можна тлумачити буквально та зводити лише до офіційного введення воєнного стану; відсутність рішення про запровадження цього правового режиму не може бути достатньою підставою для самоусунення Конституційного Суду України від аналізу тих процесів, які відбуваються, у разі надання висновку на законопроєкт щодо внесення змін до Конституції України, особливо коли виникли обставини, які загрожують ліквідації незалежності України, зміні її конституційного ладу насильницьким шляхом, порушенню суверенітету та територіальної цілісності держави [15].

Конституція України є єдиним, цілісним актом [16]; конституційне регулювання з очевидністю презюмує доцільність, повноту та розумність конституційного унормування повноважень органів державної влади, та свідоме додержання, виконання ними, їх посадовими особами приписів Основного Закону. З одного боку, в ст. 159 Конституції України чітко зазначено статті, на відповідність вимогам яких Суд має перевірити законопроєкт про внесення змін до Конституції України. З іншого – у ній йдеться про відповідність «законопроєкту вимогам ст. 157 і 158 Конституції», а не стану (правовому режиму), в якому «на момент надання висновку» перебуває країна. Адже момент надання висновку за будь-яких умов не збігається з часом внесення конституційних змін Верховною Радою України, від моменту надання Судом висновку до внесення змін Верховною Радою може бути введено, або, навпаки, скасовано воєнний чи надзвичайний стан. З прийняттям же Рішення Конституційного Суду України від 15 березня 2016 року № 1-рп/2016 щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у ст. 155 Конституції України [17] (ще один приклад новелізації Судом Основного Закону України), період між «моментом надання» Судом висновку щодо законопроєкту про внесення змін до Конституції України та прийняттям його Верховною Радою України як закону може тривати нескінченно та статися зі спливом значного часу на будь-якій наступній черговій сесії після сесії, на якій відбулося попереднє схвалення законопроєкту.

Очевидно, що Верховна Рада України, до виключних повноважень якої належить затвердження указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях (п. 31 ч. 1 ст. 85), надсилаючи до Конституційного Суду України законопроєкт про внесення змін до Конституції України, володіє інформацією про те, у якому стані (правовому режимі) перебуває держава. Демонстративне невиконання Верховною Радою України приписів Основного Закону України та внесення змін до нього під час воєнного чи надзвичайного стану фактично означало б узурпацію влади цим органом. Тож тема про те, кому саме адресовано припис ч. 2 ст. 157 Конституції України, та, відповідно, чи має Конституційний Суд України «досліджувати» питання правового режиму, у якому перебуває держава «на момент надання ним висновку», на наш погляд, заслуговує на окрему наукову розвідку.

Цікавим є те, що в перших 16 висновках Конституційного Суду України (які надавалися з 1999 по 2008 роки) щодо відповідності законопроєктів про внесення змін до Конституції України вимогам її ст. 157 і 158 відповідної констатації щодо наявності або відсутності воєнного чи надзвичайного стану в державі не відбувалося. Уперше без жодних пояснень чи зауважень відповідну «перевірку» здійснив Конституційний Суд України у Висновку від 10 вересня 2008 року № 2-в/2008 у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроєкту щодо внесення зміни до Конституції України (щодо обмеження депутатської недоторканності) вимогам ст. 157 і 158 Конституції України, де Суд зазначив: «…На момент надання висновку в державі не введено воєнний або надзвичайний

стан. Отже, законопроєкт відповідає вимогам ст. 157 Конституції України» [18].

Навряд чи «первісна» практика була «упущенням» Суду, до складу якого на початку його функціонування входили судді, які були дотичні, брали участь у підготовці проєкту й навіть в ухваленні Основного Закону України. Отже, доводиться констатувати, що в цьому випадку відбулася не просто зміна практики Суду, очевидно наявна новелізація Конституційним Судом України відповідних положень розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» Основного Закону України без жодних обґрунтувань її причини.

У цьому аспекті вважаємо доречним процитувати Володимира Шаповала, який, синтезуючи досвід вченого та конституційного судді у відставці, застерігав, що «саме призначення конституційної нормотворчості не передбачає «полегшеного» сприйняття окремих фрагментів тексту основного закону, пошуків у ньому зайвого або випадкового» [19, с. 38] та зауважити, що коли у такий спосіб фактично змінюється не лише практика Суду, але й змістовне наповнення конституційних приписів, це, принаймні, мало б бути пояснено.

На нашу думку, було б логічним зробити висновок, що відповідний припис ч. 2 ст. 157 Конституції України адресовано саме Верховній Раді України: за яких умов і коли парламент не може змінювати Конституцію України. Він не має сприйматися як такий, що визначає вимоги, яким має відповідати законопроєкт, що підлягає попередньому (передувальному) конституційному контролю. Натомість вбачається, що питання дотримання цієї вимоги Верховною Радою України може стати предметом наступного (в Рішенні Суду від 1 листопада 2022 року № 2-р/2022 названий як подальший) *(a posteriori)* [10] конституційного контролю Конституційним Судом України.

У контексті дослідження участі Суду в процесі внесення змін до Основного Закону України важливо також зазначити, що, реалізуючи відповідне повноваження, Суд одночасно може стати й суб'єктом новелізації, сформулювавши у висновку в такій справі юридичну позицію, яка привносить нове в конституційну реальність (зокрема й щодо власних повноважень) (до речі, безвідносно того, чи будуть згодом внесені відповідні аналізовані ним зміни до Конституції України, чи ні).

Для вітчизняного конституційного судочинства, на наш погляд, все більш характерним є прояв суддівського активізму, що полягає як у впровадженні інших конституційних понять, так й у формулюванні нових змістів, творенні нових правових положень, розширенні меж власної компетенції.

Вважаємо, задля юридичної визначеності, що впровадження Конституційним Судом України нових понять і заміна одних, раніше вживаних, іншими на позначення того самого, зокрема й особливо – визначених в Основному Законі України, як-то: «правовладдя» замість «верховенства права», «передувальний» та «подальший» конституційний контроль – замість «попереднього» та «наступного» конституційного контролю, «конституційна поправка» нарівні з «внесенням змін до Конституції України» тощо мали би бути чітко змістовно пояснені та обґрунтовані щодо необхідності (чи бодай доцільності відповідних новел) у рішеннях і висновках Суду.

Звичайно, дослідженим є, наприклад, упровадження в конституційну реальність поняття «правовладдя» замість «верховенства права» (чи поряд із ним) як відповідника англійського «the rule of law», що стало наслідком копіткої роботи Сергія Головатого, від його наукових розвідок й обґрунтування, до вкорінення в конституційну практику, як такого, що найточніше й найстисліше відтворює сутність англійського «the rule of law», а саме, що це про доктрини, принципи, інститути й процедури, що є вкрай важливими для захисту людини від свавілля держави та що управнюють особу на людську гідність. Саме так, як наголошує Сергій Головатий, багато віків тому воно постало як ідея, а вже в сучасному світі, зокрема в європейському, утвердилося як ідеал, цінність і принцип [20]. Що ж до багатьох, зокрема, зазначених змін Конституційним Судом України термінології відповідного опрацювання пояснень у наукових джерелах не завжди вдається віднайти.

Вивчаючи відповідні рішення Суду, правники щодо конституційної тематики розуміють, що мається на увазі під цими новаціями Суду. Водночас рішення, висновки Суду, застосовані в них поняття, виснувані конституційні змісти мають бути зрозумілі не лише українському науковому правничому загалу, але й правникам-практикам, і навіть пересічному зацікавленому громадянину.

У цьому аспекті слід зважати на особливу місію Конституційного Суду України не лише як «охоронця» Конституції України, її новелізатора, але як основного суб'єкта формування конституційної культури. Зазначене об'єктивує високий ступінь відповідальності органу конституційної юрисдикції перед українським народом, унаочнює необхідність завоювання ним високого авторитету, що передусім полягає в сприйнятті суспільством і довірі до його діяльності. Не останню роль у цьому відіграє спроможність Суду, приймаючи справедливе рішення, донести до суспільства закладені в ньому мотиви та посили, обґрунтувати, а за потреби й пояснити запроваджені ним конституційні новації.

Висновки

Рішення та висновки Конституційного Суду України, викладені в них юридичні позиції безпосередньо пов'язані з новелізацією Основного Закону України. Можна виокремити такі форми

участі Конституційного Суду України в процесі новелізації Конституції України: як суб'єкта новелізації, що відбувається за наслідком здійснення конституційних повноважень щодо судового конституційного контролю, офіційного тлумачення Конституції України; як безпосереднього обов'язкового учасника внесення змін до Конституції України відповідно до розділу XIII Основного Закону України; як правозастосовного органа державної влади, чиї повноваження визначені виключно Конституцією України, а рішення є обов'язковими, остаточними та не можуть бути оскаржені. Водночас новелізація Судом Основного Закону України можлива за наслідком розгляду будь-якої зі справ конституційного провадження, включно зі справами за конституційними зверненнями Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроєкту про внесення змін до Конституції України вимогам її ст. 157 і 158 безвідносно того, чи будуть згодом внесені відповідні аналізовані ним зміни до Конституції України, чи ні.

Беззаперечно, з огляду на конституційний статус Суду, його внесок у новелізацію Основного Закону України, зокрема як органу державної влади, до виключних повноважень якого належить офіційне тлумачення Конституції України, і як учасника конституційного процесу внесення змін до Основного Закону України, а надалі – єдиного органу конституційного контролю, що здійснює перевірку конституційності внесення змін до Конституції України, він є чи не найбільшим за інших суб'єктів новелізації.

Зважаючи на вище зазначене, актуальною є потреба функціонування в Україні незалежного Конституційного Суду України з високопрофесійним, що має високі моральні цінності та принципи складом, який формується за чітко визначеними максимально об'єктивними критеріями за участі громадянського суспільства, та потреба в обґрунтованості (причому з докладним за потреби роз'ясненням) прийнятих Судом актів і застосованих у процесі прийняття правових і логічних підходів. Довіра та переконаність суспільства в правдивості та відповідності Основному Закону України, його тексту й «духу» запроваджених Конституційним Судом України новацій не можливі без розуміння їхнього змісту та причини їх появи в конституційній правовій доктрині. Брак останніх може поставити під сумнів їх легітимність.

REFERENCES

[1] Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 45 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro elektroenerhetyku" (sprava pro elektroenerhetyku)": vid 12 liut. 2002 r. No. 3-rp/2002 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional petition of 45 People's Deputies of Ukraine on conformity of the Law of Ukraine "On Amending the Law of Ukraine "On Electricity" to the Constitution of Ukraine (constitutionality) (the case on electricity) from February 12, 2002, No. 3-rp/2002]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-02#Text in Ukrainian].

[2] Kostytskyi, M., & Kushakova, N. (2008). Sproby transformatsii statusu i funktsii Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy yak posiahannia na fundamentalni i metodolohichni zasady ukrainskoi Konstytutsii [Attempts to transform the status and functions of the Constitutional Court of Ukraine as an encroachment on the fundamental and methodological foundations of the Ukrainian Constitution]. *Konstytutsiinyi Sud u systemi orhaniv derzhavnoi vlady: aktualni problemy ta shliakhy yikh vyrishennia, Constitutional Court in the system of state authorities: current problems and ways to solve them:* Proceedings of the International Conference (pp. 568). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].

[3] Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do statti 106 Konstytutsii Ukrainy (shchodo zakriplennia povnovazhen Prezydenta Ukrainy utvoriuvaty nezalezhni rehuliatorni orhany, Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy, pryznachaty na posady ta zvilniaty z posad Dyrektora Natsionalnoho antykoruptsiinoho biuro Ukrainy i Dyrektora Derzhavnoho biuro rozsliduvan) (reyestr. No. 1014) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy": vid 16 hrud. 2019 r. No. 7-v/2019 [Opinion of the Constitutional Court of Ukraine "Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on the conformity of the Draft Law on introducing amendments to Article 106 of the Constitution of Ukraine (on consolidation of the President's powers to establish independent regulatory bodies, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, appoint to the offices and dismiss from the offices the Director of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Director of the State Bureau of Investigation) (Reg. No. 1014) to the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine" from December 16, 2019, No. 7-v/2019]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007v710-19#Text [in Ukrainian].

[4] Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do statti 41 Konstytutsii Ukrainy shchodo realizatsii prav ukrainskykh hromadian na zemliu, zberezhennia vlasnosti na silskohospodarski zemli v rukakh hromadian Ukrainy ta staloho rozvytku sela na osnovi fermerskykh hospodarstv (reyestr. No. 6236) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy": vid 23 lystop. 2018 r. No. 4-v/2018 [Opinion of the Constitutional Court of Ukraine "Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on

compliance of the Draft Law on introducing amendments to Article 41 of the Constitution of Ukraine on the exercise of the rights of Ukrainian citizens to land, preservation of ownership on agricultural land in the hands of Ukraine citizens and sustainable rural development based on farms (Reg. No. 6236) with the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine" from November 23, 2018, No. 4-в/2018]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004v710-18#Text [in Ukrainian].

[5] Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproiektu pro vnesennia zmin do statti 81 Konstytutsii Ukrainy (shchodo dodatkovykh pidstav dostrokovoho prypynennia povnovazhen narodnoho deputata Ukrainy) (reyestr. No. 1027) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy": vid 24 hrud. 2019 r. No. 9-v/2019 [Opinion of the Constitutional Court of Ukraine "Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the Draft Law on introducing amendments to Article 81 of the Constitution of Ukraine (concerning additional grounds for early termination of the powers of the People's Deputy of Ukraine) (Reg. No. 1027) with the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine" from December 24, 2019, No. 9-v/2019]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009v710-19#Text [in Ukrainian].

[6] Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 47 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia pidpunktu 1 punktu 3 rozdilu IV Zakonu Ukrainy "Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy" (v redaktsii Zakonu Ukrainy vid 4 serpnia 2006 roku No. 79-V) (sprava pro povnovazhennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy)": vid 26 cherv. 2008 r. No. 13-rp/2008 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine "Decision of the Constitutional Court of Ukraine on the case upon the constitutional petition of 47 People's Deputies of Ukraine concerning with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of item 3.1 Section IV of the Law of Ukraine "On the Constitutional Court of Ukraine" (case on the authorities of the Constitutional Court of Ukraine)" from June 26, 2008, No. 13-рп/2008]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-08#Text [in Ukrainian].

[7] Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro tekst Konstytutsii Ukrainy v redaktsii 28 chervnia 1996 roku, iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy zakonamy Ukrainy vid 8 hrudnia 2004 roku No. 2222-IV, vid 1 liutoho 2011 roku No. 2952-VI, vid 19 veresnia 2013 roku No. 586-VII": vid 22 liut. 2014 r. No. 750-VII [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine from February 22, 2014, No. 750-VII "On the text of the Constitution of Ukraine as amended on June 28, 1996, with amendments and additions introduced by the laws of Ukraine from December 8, 2004, No. 2222-IV, from February 1, 2011, No. 2952-VI, from September 19, 2013, No. 586-VII" from February 22, 2014, No. 750-VII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-18#Text [in Ukrainian].

[8] Zakon Ukrainy "Pro vidnovlennia dii okremykh polozhen Konstytutsii Ukrainy": vid 21 liut. 2014 r. No. 742-VII [Law of Ukraine "On restoring the effect of certain provisions of the Constitution of Ukraine" from February 21, 2014, No. 742-VII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18#Text [in Ukrainian].

[9] Vodiannikov, O. (2021). Konstytutsionalizm v ekstremalnykh umovakh: ustanovcha i vstanovleni vlady v kryzovi periody [Constitutionalism under extreme conditions: constituent and constituted power in times of crisis]. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava, Ukrainian Journal of Constitutional Law, 4(18),* 8-37. DOI: https://doi.org/10.30970/jcl.4.2021.2 [in Ukrainian].

[10] Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do statti 80 Konstytutsii Ukrainy (shchodo nedotorkannosti narodnykh deputativ Ukrainy)" (shchodo konstytutsiinoho kontroliu zmin do Konstytutsii Ukrainy pislia nabrannia nymy chynnosti)": vid 1 lystop. 2022 r. No. 2-r/2022 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine "Decision of the Constitutional Court of Ukraine on the case upon the constitutional petition of 50 People's Deputies of Ukraine regarding conformity to the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the Law of Ukraine "On Amendments to Article 80 of the Constitution of Ukraine (Regarding the Inviolability of People's Deputies of Ukraine)" (regarding the constitutional control of changes to the Constitution of Ukraine after they enter into force)" from November 1, 2022, No. 2-p/2022]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va02p710-22#Text [in Ukrainian].

[11] Reziume amicus curiae "Shchodo mezh podalshoho (a posteriori) kontroliu konstytutsiinykh popravok konstytutsiinym Sudom", ukhvalene Yevropeiskoiu Komisiieiu "Za demokratiiu cherez pravo" (Venetsiiska Komisiia) na yii 131-mu plenarnomu zasidanni, yake vidbulosia 17-18 chervnia 2022 r. [CDL-AD(2022)012-ukr] [Amicus Curiae brief on the limits of subsequent (a posteriori) review of constitutional amendments by the Constitutional Court, adopted by the Venice Commission at its 131st Plenary Session (Venice, 17-18 June 2022) [CDL-AD(2022)012-ukr]. (n.d.). *www.venice.coe.int.* Retrieved from https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)012-ukr [in Ukrainian].

[12] Slidenko, I.D. (2010). *Fenomenolohiia konstytutsiinoho kontroliu. Heneza, pryroda i pozytsionuvannia v konteksti aksiolohichnykh, epistemolohichnykh, praksiolohichnykh, synerhetychnykh aspektiv [Phenomenology of constitutional control. Genesis, nature and positioning in the context of axiological, epistemological, praxeological, synergetic aspects].* Kyiv: Istyna [in Ukrainian].

[13] Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 49 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen statti 151-2 Konstytutsii Ukrainy": vid 2 hrud. 2019 r. No. 11-r/2019 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine "Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional petition of 49 People's Deputies of Ukraine concerning the official interpretation of the provisions of Article 151-2 of the Constitution of Ukraine" from December 2, 2019, No. 11-r/2019]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-19#Text [in Ukrainian].

[14] Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy shchodo nedotorkannosti narodnykh deputativ Ukrainy ta suddiv vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukraiiny": vid 16 cherv. 2015 r. No. 1-v/2015 [Opinion of the Constitutional Court of Ukraine "Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the Draft Law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine concerning the immunity of People's Deputies of Ukraine and judges with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine" from June 16, 2015, No. 1-v/2015]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-15#Text [in Ukrainian].

[15] Okrema dumka suddi Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Shevchuka S.V. stosovno Vysnovku Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy shchodo nedotorkannosti narodnykh deputativ Ukrainy ta suddiv vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy: vid 23 cherv. 2015 r. [Dissenting opinion of the judge of the Constitutional Court of Ukraine Dissenting opinion of the judge of the Constitutional Court of Ukraine Shevchuk S.V. regarding the Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the Draft Law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine concerning the immunity of People's Deputies of Ukraine and judges with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine from June 16, 2015]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ng01d710-15#n2 [in Ukrainian].

[16] Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statei 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy v chastyni, shcho peredbachaie smertnu karu yak vyd pokarannia (sprava pro smertnu karu)": vid 29 hrud. 1999 r. No. 11-rp/99 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine "Decision of the Constitutional Court of Ukraine on the case upon the constitutional petition of 51 People's Deputies of Ukraine concerning with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Articles 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 of the Criminal Code of Ukraine in the part that provides for the death penalty as a type of punishment (death penalty case)" from December 29, 1999, No. 11-рп/99]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text [in Ukrainian].

[17] Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhennia "na nastupnii cherhovii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy", yake mistytsia u statti 155 Konstytutsii Ukrainy": vid 15 berez. 2016 r. No. 1-rp/2016 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine "Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional petition of 51 People's Deputies of Ukraine regarding the official interpretation of the provision "at the next regular session of the Verkhovna Rada of Ukraine", contained in Article 155 of the Constitution of Ukraine" from March 15, 2016, No. 1-рп/2016]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-16#Text [in Ukrainian].

[18] Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy "Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zminy do Konstytutsii Ukrainy (shchodo obmezhennia deputatskoi nedotorkannosti) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy": vid 10 veres. 2008 r. No. 2-v/2008 [Opinion of the Constitutional Court of Ukraine "Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing an opinion on the conformity of the Draft Law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine (concerning restriction of deputy's immunity) with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine" from September 10, 2008, No. 2-v/2008]. (n.d.). *zakononline.com.ua.* Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/285141___285206 [in Ukrainian].

[19] Shapoval, V.M. (2005). *Suchasnyi konstytutsionalizm [Modern constitutionalism].* Kyiv: Salkom; Yurinkom Inter [in Ukrainian].

[20] Holovatyi, C. (2011). "Verkhovenstvo prava" ne pratsiuie. Komentar do tekstu dokumenta Venetsiiskoi Komisii "Dopovid pro pravovladdia" ("Report on the Rule of Law"), shcho yii ukhvaleno na 86-mu plenarnomu zasidanni 25-26 bereznia 2011 r. (CDL-AD (2011)003re) ["Rule of Law" does not work. Commentary on the text of the document of the Venice Commission "Report on the Rule of Law", adopted at the 86th plenary session on March 25-26, 2011 (CDL-AD (2011)003re)]. DOI: https://doi.org/10.33498/louu-2019-11-039 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Закону

України “Про електроенергетику”» (справа про електроенергетику) : рішення Конституційного Суду України від 12 лют. 2002 р. № 3-рп/2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-02#Text.

[2] Костицький М., Кушакова Н. Спроби трансформації статусу і функцій Конституційного Суду України як посягання на фундаментальні і методологічні засади української Конституції. *Конституційний Суд у системі органів державної влади: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення :* матеріали Міжнар. конф. (Київ, 16 трав. 2008 р.). Київ : Ін Юре, 2008. 568 с.

[3] Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 106 Конституції України (щодо закріплення повноважень Президента України утворювати незалежні регуляторні органи, Національне антикорупційне бюро України, призначати на посади та звільняти з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань) (реєстр. № 1014) вимогам статей 157 і 158 Конституції України : висновок Конституційного Суду України від 16 груд. 2019 р. № 7-в/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007v710-19#Text.

[4] Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 41 Конституції України щодо реалізації прав українських громадян на землю, збереження власності на сільськогосподарські землі в руках громадян України та сталого розвитку села на основі фермерських господарств (реєстр. № 6236) вимогам статей 157 і 158 Конституції України : висновок Конституційного Суду України від 23 листоп. 2018 р. № 4-в/2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004v710-18#Text.

[5] Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроєкту про внесення змін до статті 81 Конституції України (щодо додаткових підстав дострокового припинення повноважень народного депутата України) (реєстр. № 1027) вимогам статей 157 і 158 Конституції України : висновок Конституційного Суду України від 24 груд. 2019 р. № 9-в/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009v710-19#Text.

[6] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 3 розділу IV Закону України «Про Конституційний Суд України» (в редакції Закону України від 4 серпня 2006 року № 79-V) (справа про повноваження Конституційного Суду України) : рішення Конституційного Суду України від 26 черв. 2008 р. № 13-рп/2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-08#Text.

[7] Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року № 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII : постанова Верховної Ради України від 22 лют. 2014 р. № 750-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-18#Text.

[8] Про відновлення дії окремих положень Конституції України : Закон України від 21 лют. 2014 р. № 742-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18#Text.

[9] Водянніков О. Конституціоналізм в екстремальних умовах: установча і встановлені влади в кризові періоди. *Український часопис конституційного права.* 2021. № 4 (18). С. 8–37. DOI: https://doi.org/10.30970/jcl.4.2021.2.

[10] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» (щодо конституційного контролю змін до Конституції України після набрання ними чинності) : рішення Конституційного Суду України від 1 листоп. 2022 р. № 2-р/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va02p710-22#Text.

[11] Резюме amicus curiae «Щодо меж подальшого (a posteriori) контролю конституційних поправок конституційним Судом», ухвалене Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на її 131-му пленарному засіданні, яке відбулося 17–18 червня 2022 р. [CDL-AD(2022)012-ukr]. URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)012-ukr.

[12] Сліденко І. Д. Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, праксіологічних, синергетичних аспектів : монографія. Київ : Істина, 2010. 624 с.

[13] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 151-2 Конституції України : рішення Конституційного Суду України від 2 груд. 2019 р. № 11-р/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-19#Text.

[14] Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України : висновок Конституційного Суду України від 16 черв. 2015 р. № 1-в/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-15#Text.

[15] Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 23 черв. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ng01d710-15#n2.

[16] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1

Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) : рішення Конституційного Суду України від 29 груд. 1999 р. № 11-рп/99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text.

[17] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України : рішення Конституційного Суду України від 15 берез. 2016 р. № 1-рп/2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-16#Text.

[18] Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення зміни до Конституції України (щодо обмеження депутатської недоторканності) вимогам статей 157 і 158 Конституції України : висновок Конституційного Суду України від 10 верес. 2008 р. № 2-в/2008. URL: https://zakononline.com.ua/documents /show/285141___285206.

[19] Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм : монографія. Київ : Салком ; Юрінком Інтер, 2005. 560 с.

[20] Головатий С. «Верховенство права» не працює. Коментар до тексту документа Венеційської Комісії «Доповідь про правовладдя» («Report on the Rule of Law»), що її ухвалено на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 р. (CDL-AD (2011)003re). DOI: https://doi.org/10.33498/louu-2019-11-039.

Стаття надійшла до редколегії 04.08.2022

Mykheienko I. – Postgraduate Student of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0466-9428

Participation of the Constitutional Court of Ukraine in the Novelization of the Constitution of Ukraine (an Attempt at a Philosophical Approach)

Topicality. *Constitutional reality has a direct impact on guaranteeing and ensuring the rights and freedoms of the individual, the functioning of the state and society. Its change in an extra-constitutional manner (exit of the state authority beyond the limits of the constitutionally defined powers, application of an unconstitutional law or application of the law in a way that does not correspond to the Constitution of Ukraine, etc.) indicates the existence of a problem that needs to be solved, in particular, by means of constitutional jurisdiction. According to its constitutional status, the Constitutional Court of Ukraine is a body that is called to prevent, warn and solve relevant problems, in the process and as a result of which, as a rule, the content of the relevant constitutional regulation, norms and principles, «spirit» of the Basic Law of Ukraine is clarified and formulated , thus their novelisation takes place. At the same time, carrying out such an amendment and creating a law, this body must act within the limits of constitutionally defined powers, so as not to become the subject of introducing constitutional changes in an unconstitutional way, taking over the role of legislative or constituent power. In addition, in order to be accepted by society and legitimized, the novelisation of the Constitution of Ukraine by the Constitutional Court of Ukraine must be not only legally justified, but also explained in detail, since even the best decisions of any government body, if they are not understood and not accepted by society, can turn into a fiction or, even cause a constitutional conflict. The* ***purpose*** *of the article is a comprehensive study of the participation of the Constitutional Court of Ukraine in the novelization of the Constitution of Ukraine.* ***Methodology.*** *The research uses a complex of general scientific and special methods of cognition, in particular, hermeneutic, formal and logical, system and functional.* ***Scientific novelty.*** *The article examines the issue of the participation of the Constitutional Court of Ukraine in the novelization of the Constitution of Ukraine, outlines the limits beyond which the Court cannot go, and defines safeguards against usurpation of powers.* ***Results of the research.*** *The forms of participation of the Constitutional Court in the amendment of the Basic Law of Ukraine with specific examples of such amendment and the corresponding consequences are disclosed. It is warned against the danger of transforming the Constitutional Court from a body of constitutional jurisdiction into one that takes over the role of legislative or constituent power; possible safeguards against usurpation of the right by the body of constitutional jurisdiction are named; the importance of legal substantiation and, if necessary, explanation of the novelization of the Basic Law of Ukraine carried out by the Court with the aim of their legitimization by society and legitimization by other public authorities is emphasized.* ***Practical significance.*** *The remarks formulated in the article regarding the danger of transforming the Court from the guardian of the Basic Law of Ukraine into a body with unlimited power to create law, replacing the legislative and constituent power, or the creation of such a negative perception of the body of constitutional jurisdiction in society, are aimed at changing and improving the legal practice of the Court. In particular, proposals were provided regarding the need to substantiate and explain the facts of the Court's amendment of constitutional prescriptions and norms and principles.*

Keywords: novelization; constitutional jurisdiction; constitutional reality; constitutional culture; legalization; legitimization; prerogative powers; constitutional control.